

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1953**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1953

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar en statyett av Gustav II Adolf, utförd i silver och emaljarbete (höjd 245 mm). Kompletterad med ett servisglas bildar den en dryckespokal av en för 1600-talet typisk art. Statyetten, som närmare behandlas på sid. 189, är en gåva av Nordiska museets vänner (inv.-nr 245 487).

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1953

Djuptrycksplanser från Nordisk Rotogravyr

JOHAN UDBYES DANSKA MÖBLER

I KARL-JOHANSTIDENS STOCKHOLM

av Sigurd Wallin

I Stockholms snickareämbetes protokoll från 1800-talet inta uppgifterna om utförandet av mästerstyckena och utnämmandet av nya mästare det allra största utrymmet. Att uppta en ny mästare från en annan ort kan dock gå utan omständigheter och utan lång omgång, som då det den 5 augusti 1816 heter: "Efter erlagde äskenpenningar anhölt Snickare Mästaren I: A: Udbye från Carlshamn at med Ämbetet varda förenad, i ändamål at efter vunnen Burskap, här i Staden få idka Snickarehandtverket; Och som härvid företeddes så väl Snickare Ämbetets i Carlshamn under den 18:de Aprill 1814. för Udbye utfärdade Mästare Bref; som ock högtärade Magistratens i Carlshamn den 10:de September 1815. Udbye deröfver meddelte betyg at han upsagdt sitt uti berörde Stad innehafde Burskap, samt utgjordt Borgerlige utskylder till Staden för Sex år; Altså fant Ämbetet godt till Udbyes nu gorde Ansökning bifall lämna. I följd hvaraf Udbye såsom nu antagen Ledamot af Ämbetet lyckönskades, samt erlade vanlig föreningsavgift."

I fortsättningen ge protokollen endast rent undantagsvis någon notis om denne inflyttade mästare, såsom då man 1817 hänvisar gesällen Johan Jakob Arfvidsson att göra sitt mästerstycke på Udbyes verkstad. Om gesällerna vet man för övrigt i brist på bevarade handlingar ganska litet. In- och utskrivningsboken ger uppgifter om 29 lärpojkar som inskrivits hos Udbye under tiden november 1816 till december 1839, och visar att antalet pojkar i verkstaden i regel var två à tre och på 1830-talets förra hälft gick upp till fyra à fem för att sedan åter gå ned. Mästarens egen

son Christian Anders Udbye inskrevs som lärpojke 15 november 1833 och utskrevs 8 januari 1836.

Stockholms adresskalendrar från åren 1834—1842 ge besked om var Udbyes verkstad var belägen, nämligen 1834 Gamla Kungsholmsbrogatan 32, 1837 Oxtorget 3 och 1840—42 Oxtorget 1.

Det man för övrigt har känt om denne från Sydsverige inflyttade möbelsnickare har inskränkt sig till en enda möbel, en chifonjé i Nordiska museet, bild 5, signerad med ett textat adresskort med året 1816, och dessutom Gustaf Upmarks uppgifter i hans möbelbok 1912—13, att Udbye var av dansk härkomst, blev mästare i Karlshamn 1814 och i Stockholm 1816.

Sedermera har Märta Helena Reenstiernas Årstadagbok — huvudsakligen i den 1949 utgivna andra delen — förmedlat en bekantskap med mannen, betydligt mer direkt och personlig än vad man är van att få rörande de yrkesmän med vilkas produkter vi syssla i svensk möbelhistoria. Enligt Årstafruns vana får man notiser om alla detaljer av vad som sker, besökande personers uppträdande, deras ärenden, varmed de fägnas och vad husfolket meddelar sin matmor när de varit ute i hennes ärenden. Hennes lust att pryda hemmet med moderna möbler framstår just i dessa notiser i jämbredd med utslag av hennes personliga direktiv och hennes utpräglade intresse för souvenirer i anslutning till hemmet och livets betydelsefulla tillfällen. Som förmedlare av bekantskapen med snickare Udbye tjänstgör den norske veterinären Westergaard, som sedan ett par år hade förtroendet att sköta Årsta vagnshästar. De av husfolket som nämnas i detta sammanhang äro kusen Boberg, trädgårdsmästare Strömberg, trädgårdsdrängen Rönqvist, drängpojken Grönberg, pigan Brita Stina, husmamsellen Lovisa Leufstedt och hennes företrädarinna mamsell Lille, som tidvis var utbjuden till Årsta från Drottninghuset, där hon bodde gammal och blind. Årstafrun, änkeryttmästarinnan Märta Helena von Schnell, född Reenstierna, var vid denna tid i sjuttioårsåldern. Hon har sitt eget sätt att uttrycka sig, både detaljrikt och kort, och det är avgjort mest givande att lära känna hennes upplevelser i hennes egen redaktion. I detta ämne meddelar hennes dagbok följande:

”1821. 15. September. Lördag. Svåra mulit och Nordanblåst, visade ej att dagen skulle bli torr, men mot midagen blef klart och hela dagen angenem. Jag ärnade fara till Hammarby och var färdig då Doctor Vestergård samt Snickaren Utby hitkommo — H:r Utby tog mått till Soffa åt blå förmaket och jag beslöt följa med till Staden att se Dess Arbete som behagade mig hvarföre jag tingade Soffa 8. stolar och 4. Tabouretter som lofvades mig färdigt före Jul, om Gud vill. Jag fägnade Herrarne med min sista öhlbouteille hvilken bornerade så att öhlet for uppåt taket och af dem mycket admirerades — de togo ock en Sup. Herr Utby fägnade med Liqueur — och Muscat vin och var en ganska munter och artig men ej vacker karl.

1821. 11. November. Söndag. Mycket kalt och klart. Just då vi skulle stiga hemma ur Vagnen [efter färd till spinnhuskyrkan] kom en Superbe Häst, Chajse — en stor Herre ett litet fruntimmers kräk — Det var Snickaren Utby som glömt måttet på Soffan — Han sade flickan var dess hushållerska — Hon hade gran hvit Hatt, mycket törnrosar, hvit klädning, kort och med 3. rantrimsor omkring — Viste ej att taga af sig kappan medan hon åt, söp och drack vin.

Hennes bleka hy och låpiga väsende samt öfriga figur markerade hvad hon var — men lärar vara tagen ifrån landet och blifvit gjord till fruntimmer.

1821. 8. December. Lördag. Strömberg var e: m: hos Herr Utby den jag skref till, om de tingade meublerna, hvilka jag ej vill till Julen hämta, då de nu ej medhinnes få färdigt klädda. Jag skickade tillika 20 RDr i afbetalning däröfver han sig storligen förundrade och hade sagt sådant är jag ej van vid, utan plägar flera gånger få kräfva och påminna då jag skall hafva betalning för mitt arbete.

Hvartill Strömberg sade sig hafva svarat, nog slipper Hern och alla andra att kräfva min fru Matmor, hon betalar alltid straxt.

1821. 11. December. Tisdag. Då vi netto ätit middag hitkom Herr Utbye som nu hade de betingade förmaks meublerne färdiga, neml: En Soffa, 8 stolar och 4. Tabouretter af betsad björk — och efter Accord fick därföre genast 80 RD Banco. Han medhade qvitterad räkning.

1821. 23. *December. Söndag.* Doctor Vestergård kom hit med 2 rodderskor och en skrifbyrau den snickaren Utbye lofvade färdig till Julen — Utom 13. gömmor i densamma som äro synliga är där 2 lönnlådor — Doctorn visade och öppnade alt men vred axet af nyckeln som hade en kallbräcka.

1821. 27. *December. Thursdag.* Grönberg var till Herr Utbye med bud att han skulle komma hit — Han kom, drack här Caffée, Muscatvin, Pouch, åt fläsk-korf, smör och tog en sup samt penningar för min lilla Skrifbyreau 40. Riksdaler Banco.

1822. 31. *Januari. Thursdag.* Boberg och Rönnqvist hämtade från Herr Utbye mina stolar och Soffan. Herr Utbye och Tapetseraren Lyckou [Lycke] kommo efter hit, och nu samtalades om beklädnings anstaltande.

1822. 18. *Februari. Måndag.* Herr Utbye kom just då vi ärnade stiga från bordet — han åt middag och drack Caffée med mera, samt fick betalt för det lilla Mahogenij bordet han gjordt hvarpå Rosor, figurer etc: äro på 12 ställen inlagde.

1822. 21. *Februari. Thursdag.* [Jag] blef efven mycket hindrad, först utaf Tapetseraren Blomberg som äntelig nu slutade Meublestoppningen sedan i 10 dagar med Gossen Jacob Lundberg varit här och de kostadt ansenlig förtäring. För det han omstoppade sittdynan på röda Soffan tog han 2. Riksdaler B:co. — Boberg som följde Blomgren hem i Chajse berättade att hans mästaress frilla, en ung Mamsell, som fått 3 à 4 barn nu i går blifvit död och han sörger faseligt. Hon antogs af denne Lycke vid 15. års ålder och hade nu gått för hastigt upp efter senaste barnsängen.

1822. 9. *Martii. Lördag.* En surprenent räkning från Den rike, Vidlyftige Tapetseraren Lycke för mina meublers beklädnad, fick jag, nemligen en Soffa, 8. stolar, 4. tabouretter — beräknades mig till 39. RD Banco.

Sedan jag i 10 dygn med mat, Caffée, bränvin, ljus, dricka och sängkläder haft 2:ne Dess arbetare i huset. 20. RD B:co lämnade jag till Lyckes utskickade.

1822. 14. *Maij. Tisdag.* En gosse från Herr Utbye hitkom att Polera min byreau, den Min Salige man gaf mig då jag 1775. stod Brud.

1822. 28. *Maji. Tisdag.* Åter artigt besök — en Pojke från Lycke hvars gesäll upstoppade gröna Förmaks meublerna, och nu först sände den räkning jag länge begjärde som den ogudaktige skinnaren uppförde till 20 RD Banco för blotta arbetet samt 19. RD 16 sk. för väf, nubbe och Segelgarn — han hade förut fått 20 RD och fick nu 18 — den plumpa varelsen — aldrig skall han arbeta åt mig. Gud löne sådana råffare.

1822. 13. *October. Söndag.* Rönqvist red till Doctor Westergård att efterfråga gamla fruns tilstånd hvilket ännu var likadant svagt. Han var ock till Snickaren Utbye som jag begärt få tala vid.

1823. 29. *Januari. Onsdag.* Till middagen hitkom Snickaren Utbye som tog mått att göra åt mig ett skrifbord efter min egen idé och föreskrift.

Eftermiddagen for jag till Staden då Utbye åkte med och Strömberg i Dess släda till Nygatan.

1823. 6. *Martii. Thursdag.* Var hos Snickaren Utbye, att påminna, om ett skrifbord, tingadt den 29:de Januari.

1823. 5. *Maji. Måndag.* Efter klockan 4. hitkommo 2 gossar från Herr Utbye med det skrifbord som jag den 29. Januari tingade — Det var ej sådant som jag då begärde och han tog märke till — men nog var det vackert och dyrt och inlagt framför lådan med en vinranka.

1823. 1. *Julii. Tisdag.* Brita Stina var till Herr Utbye med en ung Cannariehona född den 11. Maji, den hade varit mycket kärkommen.

1823. 17. *October. Fredag.* Från Snickaren Utbye fick jag nu hem en liten bord Surtout, förfärdigad af Pommerantsträd, till hvilket jag sjelf med egen hand, nyss efter mitt bröllopp lagt kjärnan — men som vid min afledne Mans dödssjukdom, försummades i skötsel — och efven dog ut.

Botten och skifvan till denna Surtout var af utsökt vacker Mahogenij.

1829. 24. *December. Thursdag Julafton.* På Mamsell Lilles begäran hade jag hos Herr Schattoullmakaren Utby låtit göra ett

Mahogeny skrin, med 2 L: inlagda af Gult och svart träd på locket till Mamsell Lovisa Leufstedt och omkring dessa bokstäfver en krants samt en starkt förgyld Nyckelskyldt.”

Det är alltså under 1820-talet som dessa snickarmästare Udbyes förbindelser med Årsta vara, och om man bortser från det lilla skrinet från 1829 äro Årstafruns beställningar koncentrerade till enbart åren 1821—1823. År 1821 gjorde han soffan, 8 stolar och 4 taburetter av betsad björk till blå förmaket och dessutom en skrivbyrå — av betsad björk med initialerna M H R i inläggning, nu som arv tillhörig fröken Sigrid Fleetwood. År 1822 gjorde han ett litet mahognybord och 1823 ett skrivbord samt bordssyrtuten av pomeransträdet från Årsta.

Vill man ta Årstafrun noga efter orden och förutsätta att hon gjorde skillnad mellan lärgosse och gesäll på ett lika skrupulöst sätt som hantverksgesällerna själva, skulle man med snickarämbetets in- och utskrivningsbok som källa kunna försöka att namnge de ”gossar” från Udbyes verkstad, som vid två tillfällen voro på Årsta. Den 14 maj 1822 hade Udbye enligt in- och utskrivningsboken egentligen ingen lärpojke, sedan And. Wilh. Löfgren den 2 maj blivit utskriven. Men denne bör ha stått kvar på verkstaden och har då kunnat skickas att polera om den gamla byrån på Årsta. I november 1822 inskrevos tre nya lärpojkar hos Udbye, Pehr Gustaf Lindberg, Pehr Gust. Löfgren och Carl Abraham Wargentin, av vilka åtminstone de båda förstnämnda voro kvar i maj 1823 utan att ha fått någon ny kamrat. Dessa båda kunna således antas ha avlämnat Årstafruns skrivbord. Snickarämbetets handlingar nämna intet vidare om dessa ungdomars öden inom hantverket.

De små tapetserarenotiserna ge kanske mer upplysning om hantverkarnas arbetssätt och levnadsförhållanden och om författarinnans temperament än direkt om möblernas stoppning och klädsel. Märta Helena Reenstiernas bouppteckning från år 1841 (Årstadagboken del III) kompletterar emellertid med upplysningen att den av Udbye tillverkade möbeln för blå förmaket var stoppad med tagel, klädd med grön damast, försedd med rutigt överdrag och två sidenkuddar och att den då värderades

till 25 riksdaler banko. Den röda soffan, som omtalas den 21 februari 1822, hörde tydligen till en äldre möbel.

Ärstafrun gör en antydan om snickarmästarens husliga förhållanden, då hon konfronteras med hans hushållerska. Två bouppteckningar i Stockholms stadsarkiv ge några uppgifter om familjen, dock från betydligt senare tid än Ärstabesöket 1821 och ej med någon säkerhet möjliga att anknyta till det där presenterade "fruntimret".

Den ena bouppteckningen uppsattes den 4 januari 1831 efter Christina Elisabeth Gyllberg, död den 19 oktober 1830, 37 år gammal. Hon betecknas som snickaren och schatullmakaren Johan Anders Udbyes fränskilda hustru. Denne uppgav själv boet såsom målsman för bådas gemensamma barn, fyra till antalet: Christian Anders, född 8 augusti 1812, Ulrica Charlotta, född 13 augusti 1813, Paulina Elisabeth, född 8 december 1814, och Augusta Wilhelmina, född 4 februari 1817. Bohaget är knapphändigt och tyder på en ensam person. De dyraste äodelarna äro en kapp av bombasin med gråverksbräm för 6,32 och en byrå av björk för 5 riksdaler banko. Tillgångarna, inberäknat några fordringar hos snickarna Bruce och Ditzinger och änkan Dumrath, räcka ej fullt till läkarearvode och begravningskostnader med däri ingående sorgkläder åt barnen.

Den andra bouppteckningen är av den 11 februari 1848 och gäller förre snickaren Johan Anders Udbye själv, som dött den 14 november 1847 på Danviks hospital i utfattigt tillstånd. Handlingen innehåller i konsekvens härmed inga som helst uppgifter om äodelar, blott att Udbye varit intagen på Danviken "utan erläggande af någon afgift i anseende till hans medellöshet", och att stärbhusdelägarna utgjordes av änkan Ebba Aurora Udbye, född Blomberg, de tre döttrarna i förra giftet, samt i senare giftet två söner, Carl Henrik Mauritz, född 28 december 1833, och Fridolf Magnus From, född 17 november 1837. De tre döttrarna i första giftet voro nu alla gifta, nämligen Charlotta Ulrica med skraddaren Johan Anders Kjellfving, Paulina Elisabeth med auditören Gustaf Adolf Wilhelm Ehrenpohl, Augusta Wilhelmina med ornamentsbildhuggaren Petter Isac Bergman. Den äldste sonen

Christian Anders Udbye hade efter utskrivningen 1836 från faderns verkstad blivit stolmakaremästare i Stockholm 1841 och dött 7 augusti 1846 (Bäckström i Fataburen 1921).

De ovan omtalade båda kända arbetena av Johan Udbye visa helt tydligt sin samhörighet med den specifikt danska möbelstil som vid sidan av franskinspirerade former odlades i Danmark under empiretiden. Denna danska stilform som uppkommit genom engelska impulser importerade över Tyskland, karakteriseras utom av själva formgivningen genom att mahognyn eller den mörkbetsade björken, möblernas vanliga träslag, livas av vissa isolerade inläggningar av ljust trä men ej av de i fransk empire använda dekorativa beslagen av förgylld brons. Till denna danska stils område får man i viss mån räkna också de skånska landskapen, där dessa former ännu alltså äro rikt företrädade. Chiffonjén från år 1816, bild 5, har utvändigt två inläggningar, på den övre låga lådan en gles bladranka och i klaffens halvcirkelfält en sittande herdinna med stav, säckpipa, hund, lamm och ett rykande altare. På inredningen inom klaffen finns ett solfjädersornament och en tronande gudinna med ymnighetshorn. Märta Helena Reenstiernas byrå från år 1821, bild 6 och 7, har på den övre låga lådan en gles ranka med eklöv och ollon och två därpå sittande fåglar samt i den djupa lådans halvcirkelfält en grupp med ett ymnighetshorn av vars flödande innehåll, äpplen och körsbär eller druvor och blad, en hare betar. Den låga övre lådan är inredd med skrivklaff, fack och lådor av vilka den mittersta på locket bär ett ljust fält med i svart inlagt ägarinnans initialer M H R inom en tunn bladram. Signaturen på Nordiska museets chiffonjé är en oval lapp av papper med textning och en mycket tunn bladranka kring kanten. För övrigt sitter på en baksida klistrat ett stycke av ett brev, vars läsbara innehåll ej ger något av intresse men vars datering är Carlshamn d. 10. December 1815. Årstafruns byrå bär i övre lådans botten snickarens namn inslaget med en distinkt skuren stämpel, bild 12.

Som signerat *œuvre* av en mästare kan ett antal av två pjäser förvisso räknas som ett minimum, särskilt som underlag för attribution av osignerade arbeten. Ett försök i den riktningen kan

Bild 1. Gudinna med ymnighetshorn, inläggning på inredningen i chiffonjén bild 5.

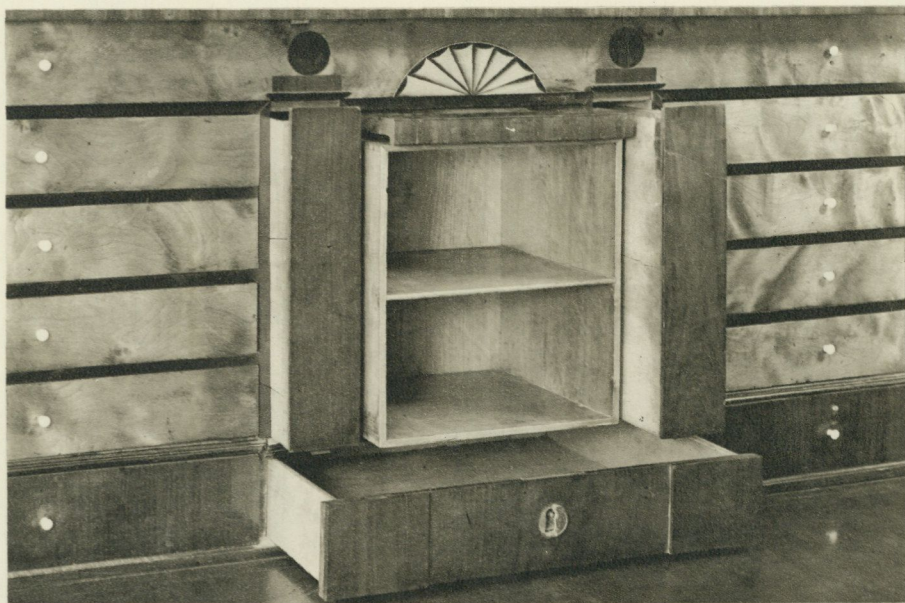

Bild 2. Inredning inom klaff-
fen i chiffonjén bild 5.
Dörren till det öppna mitt-
facket bär gudinnan bild 1.

Bild 3. Byrå av mahogny
med inläggningar, upptill
samma ranka som på byrån
bild 7, nedtill samma her-
dinna som på chiffonjén
bild 4, 5. — Grönsö.

Bild 4, 5. Chiffonjé
av mahogny, signe-
rad av Johan Ud-
bye i Stockholm 1816.
— Nordiska museet,
inv.-nr 89.228. —
Detaljer från inred-
ningen bild 1 och 2.

Bild 6, 7. Skrivbyrå
av mörkbetsad björk,
gjord av Johan Udbye
i Stockholm 1821 åt
Märta Helena Reen-
stierna och med hen-
nes initialer i inlägg-
ning på inredningen.
Signerad med stäm-
peln bild 12. — Ägare
fröken Sigrid Fleet-
wood.

Bild 8, 9. Säng av mörkbetsad björk. På huvudgavelns krön samma ymnighetshorn som på byrån bild 7. — Nordiska museet inv.-nr 102.116.

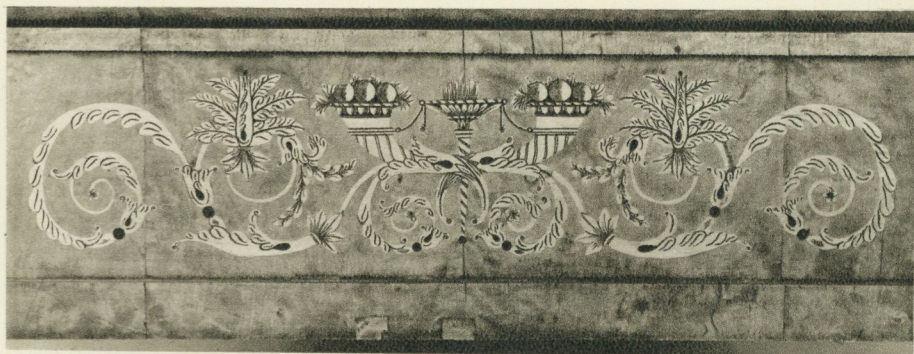

Bild 10, 11. Nordiska museets säng bild 8, 9 och inläggningen på dess fotgavel.

alltså synas t. o. m. mer äventyrligt än sådana företag i allmänhet. Men när det uppträder en byrå med både herdinnan från 1816 års chiffonjé och ekrankan med fåglar från 1821 års byrå, måste man tro på ett ganska nära samband. Byrån, bild 3, som tillhör möblemanget på Grönsö i Uppland, är jämförelsevis hög, 110 cm. Lådan närmast under den låga lådan i frisen har fällklaff och inredning med smålådor. Som komposition varierar möbeln de båda andras helhetsformer. Ett ytterligare inläggningsmönster är mellanlådornas eklövskrans med profilställda lejonmasker.

Motivet i bågältet på Årstafruns byrå, ymnighetshornet och haren, står emellertid ännu ensamt. Men det kan sammanföras med toppornamentet på en säng i Nordiska museet, bild 8 och 9, där man finner ymnighetshornet detaljerat lika och i samma omgivning, som är något utdragen i längden för att fylla ut bildältet, men med en tom plats för haren. Teckningssättets likhet kan man icke missta sig på, och möbelns material betsad björk med ljusa inläggningar är detsamma som i byrån. Sängen visar former av för Uppsverige ganska normal empirekaraktär men med den sydliga inläggningsdekoren, som också omfattar ett frisornament på fotgaveln. Den låter alltså villigt sammanföra sig med de föregående pjäserna. Den bör helt enkelt vara gjord av en sydkandinav och varför inte också i Stockholm.

Men innan fantasien löper för långt med den villiga kombinationslustan kan det vara skäl att sluta upp med samlandet av jämförelsematerial och i stället se till om mästare Udbye var ensam i Stockholm som företrädare av sydkandinavisk empire eller om snickareämbetet mottagit flera immigranter från denna stilarts hemområden.

Snickareämbetets protokoll för åren 1800—1835 innehålla uppgifter om cirka 125 nya mästare. Av dem komma följande elva från de skånska landskapen och Danmark:

- 1816 I. A. Udbye, mästare i Karlshamn 1814.
- 1817 Nils Christian Salton, mästare i Karlshamn 1812.
- 1820 Iöns Carlström från Karlshamn, gesäll 1797.
- 1823 Joh. Jacob Ottergren från Lund, gesäll 1810.

- 1823 Christoffer Flink från Ystad, gesäll 1811.
- 1824 Gust. Fredr. Bruse från Ystad, gesäll 1810.
- 1825 Johan Söderström från Karlskrona.
- 1827 Peter Söderström från Karlskrona, gesäll 1816.
- 1828 Claes Magnus Winqvist från Kristianstad, gesäll 1818.
- 1828 Per Rosenvall från Ystad, gesäll 1822, instrumentmakare.
- 1831 Daniel Christian Hoffman, mästare i Danmark.

De som likt Udbye voro mästare redan före ankomsten till Stockholm gjorde intet nytt mästarprov här. Alla de övriga ha i vanlig ordning gjort mästerstycke efter förut uppvisad och godkänd ritning. Men i den bevarade följden av mästerstyckeritningar kan man ej se någon bestämt avvikande stilkaraktär hos just dessa i förhållande till infödda stockholmare eller främlingar från diverse andra orter. Antingen ha vanorna i stockholmsverkstäderna i allmänhet blivit avgörande eller ock framhållas ej skiljaktigheterna så tydligt av ritningarna, vilka i regel icke visa vare sig beslag eller intarsiadetaljer utan endast möbelns former och konstruktion. Om alltså dessa ritningar ej ge något bestämt bidrag till det aktuella ämnet, skulle däremot färdiga arbeten av dessa mästare så mycket bättre kunna ge besked om deras stilvanor. Och främst skulle det vara av intresse att kunna konstatera hur de snickare arbetade, vilka i likhet med Udbye kommo hit som färdiga mästare och icke längre eller kortare tid arbetat i Stockholmsverkstäder. Men även för ett sådant studium saknas det nödiga materialet. Ty såvitt jag vet äro säkra arbeten av alla de uppräknade mästarna ännu okända. Och det enda resultatet blir konstaterandet av ett ej alldeles obetydligt sydsandinaviskt personinslag bland tidens Stockholmsnickare. Udbyes exempel ger vid handen att detta kunnat medföra produkter av ganska rent dansk stilsort. Men det finns också anledning förmoda uppkomsten av blandformer. Ett extremt exempel kan anföras från Nordiska museets samlingar, en stol (Möbler III, fig. 1155) av rent stockholmsk form och med den rutformiga ryggbrickan omgiven av solfjäderformade mässingsbeslag. Men dessutom har denna ryggbricka ett ornament graverat med svart teckning och gulpolerad yta imiterande en inläggning i den för övrigt mörkbetsade björken.

Bild 12. Johan Uddbyes stämpel,
inslagen på byrån bild 6, 7.

J A Uddbye

Avsikten med detta meddelande, att fästa uppmärksamheten på en stilimport förmedelst levande människomaterial, får med dessa antydningar betraktas som utförd. För att därav göra en genomförd undersökning skulle krävas åtskilligt ännu utfört arbete. Vägen skulle då leda söderut till de orter som Johan Uddbye en gång passerade i motsatt riktning, till Karlshamn och Danmark. En sådan Karlshamnsresa gjordes på 1920-talet från Nordiska museet för att studera produkterna av stadens hantverkerier över huvud. Och en rundvandring i hemmen visade då att det äldre beståndet var påfallande rikt på möbeluppsättningar och enstaka pjäser av den danska stilsorten från 1800-talets början. Den dominerade avgjort över den uppsvenska empiren. Och alla tecken tyda på att åtminstone huvudparten av detta bohag kan vara tillverkat på platsen eller i grannstäderna. Trots den sparsamma signeringen förekomma dock pjäser med karlshamnska snickarenamn. Materialet är både mahogny och betsad björk i samma omväxling som man finner i Danmark. Liknande erfarenheter gör man också vid besök på herrgårdar och i stadshem i Blekinge i övrigt och i de skånska provinserna över huvud.

Det är känt att detta möbelslag blev en betydande exportvara för Danmark och likaså att man från svensk sida sökte skydda vårt hantverk genom ett importförbud. Men det är också klart att under senare tider åtskilligt danskstillverkat möblemang av detta slag passerat riksgränsen och nu kan finnas tillsammans med det som gjorts i de skånska landskapen. Från svensk sida ha dessa förhållanden ej blivit föremål för någon omfattande undersökning.

I Danmark betecknar man denna stilsort som den mest nationella och särpräglade, den självständigast utbildade stilriktningen som t. o. m. medfört rent danska möbeltyper såsom framför allt skåpsoffan. Man har skrivit och avbildat mycket av denna danska stilsort — som Vilh. Slomann 1936 gjorde en ansträngning att få

betecknad som Frederik VI:s stil — utan att ämnet alls uttömts eller sammanfattats. Slomanns samtidigt förebådade utförliga behandling av stilen är alltså efterlängtat. Den största danska exempelsamlingen hittills publicerade Tove Clemmensen 1946, och den avläggare av stilen som florerade i Norge lär man känna genom J. H. Lexows bok 1948 om Bergenske empiremöbler.

Litteratur: Gustaf Upmark d. y., *Möbler i Nordiska museet*, afdelningen för de högre stånden, Stockholm 1912—13. (Chiffonjén, se pl. 88 och sid. 99.) — Märta Helena Reenstierna, *Årstadagboken*, I—III, Stockholm 1946—53. (Bilder av byrån, II, sid. 362, 363.) — S. Wallin, *Nordiska museets möbler från svenska herremanshem*, I—III, Stockholm 1931—35. (Udbyes chiffonjé, III, fig. 918—921, pl. XXV e, sid. XXI och XXXVI. Sängen, III, fig. 1083, 1084.) — S. Wallin, *Grönsö, hemmet i ett stort uppländskt herrgårdshus*, Stockholm 1952. (Byrån, sid. 105 och bild 357.) — Arvid Bäckström, *Till Stockholms stoltmakareämbetes historia 1664—1846*. Fataburen 1921. — Ph. Weillbach, *Nogle Træk af Bohavets Historie i Danmark fra omtrent 1800 til 1860*. Tidskrift for Kunstindustri, København 1885. — C. Nyrop, *Bidrag til dansk Haandværker-undervisnings Historie ved det tekniske Selskabs halvhundredeaarige Jubilæum den 18. September 1893*. København 1893. — R. Berg, *Snedkerlavet 1554—1904*. København 1904. — *Danske Empiremöbler*, 16 Tavler med opmaalningstegninger af Ebbe Berner, text af Chr. Axel Jensen og Kai Uldall. Ældre nordisk Architektur, udg. af Mogens Clemmensen. København 1924. — Vilh. Slomann, *Nyklassicismen og de danske møbler fra det attende århundre*. Kunstindustrimuseets i Oslo Årbok 1931—32. Oslo 1933. — Vilh. Slomann, *Selskabet Kunstindustrimuseets Venner gennem femogtyve Aar*. København 1936. — *Katalog over de udstillede Portrætter og genstande paa Frederiksborg*, 2 udg., København 1943. — Sigvard Skov, *Københavns Snedkerlaugs Tegninger. Fortid og Nutid* 1943. — Tove Clemmensen, *Møbler paa Clausholm, Langesø, Holstenshus*. København 1946. — Jan Hendrich Lexow, *Bergenske empiremöbler*. Vestlandske Kunstindustrimuseum, Bergen 1948.